

Ayk1, Yhteiskunnan perusrakenteet ja arjen taidot

oppitunnit ovat ma ja ke klo 17-18.20 opettaja on Jaana Uitti s-posti: jaana.uitti@tyk.fi

Monisteet asiat tulevat kokeeseen. Moniste on tärkeä.

1. ke 1.3.	Kurssin perusasiat, yhteiskunta ja mitä kieliä Suomessa on? s.2-3.
2. ma 6.3.	Erilaiset perheet Suomessa s. 4-7
3. ke 8.3.	Tasa-arvo Suomessa s.8-9.
4. ma 13.3.	Suomen laki s.10-11.
5. ke 14.3.	Liikenneturvallisuus s.12-14.
6. ma 20.3.	Suomen turvallisuus s. 15-16.
7. ke 22.3.	Asuminen s.17
8. ma 27.3.	Oma talous s. 18-19.
9. ke 29.3.	Oma työnteke s. 20.
10. ma 3.4.	Kertausta kurssin asioista
11. ke 5.4.	Kertausta kurssin asioista
KOE to 6.4.	Koe on luokassa 43 klo 17-20.20.
PALAUTE pe 21.4.	Kokeen saa takaisin perjantaina luokassa 43 klo 16-17.
Uusintakoe pe 5.5.	Ilmoittaudu itse koulun kansliaan viikkoa ennen. Koeaika on klo 17-20.05. Koe on juhlasalissa, 5 krs. Koe EI OLE sama kuin kurssikoe.

Kurssiarvosana: Kurssista voi saada suoritusmerkinnän **S**. Sinä saat suoritusmerkinnän, kun teet ahkerasti töitä oppitunneilla, teet kaikki läksyt ja koearvosana on hyväksytty S

Läksyt ja tuntiosaaminen: Läksyksi tulee aina asia, joka käydään tunnilla läpi. Läksyt voivat olla lukemista tai tehtäviä. Jos sinä et tee töitä oppitunnilla tai et tee kaikkia läksyjä, sinun täytyy suorittaa koko kurssi uudestaan.

Jos et pääse kokeesta läpi: Jos sinä et pääse kokeesta läpi, kurssiarvosana on **H**. Silloin sinun täytyy tehdä uusintakoe ja saada hyväksytty arvosana. Sinä voit yrittää korottaa koearvosanaa vain yhden kerran. Jos uusintakoe ei mene läpi, sinun täytyy suorittaa koko kurssi uudestaan.

Jos olet sairaana koepäivänä: Jos sinä olet poissa koepäivänä, kurssiarvosana on **O**. Se tarkoittaa, että opiskelija on osallistunut opetukseen, mutta kurssi ei ole vielä valmis. Silloin sinun täytyy tehdä uusintakoe ja saada hyväksytty arvosana. Jos sinä saat O-merkinnän, sinulla on 1 vuosi aikaa tehdä uusintakoe.

1. Yhteiskunta

1. Mikä on yhteiskunta?

- Yhteiskuntaan kuuluu kaikki **ihmiset**, jotka asuvat jossakin maassa
- Yhteiskuntaan kuuluu kaikki **talot, sairaalat, koulut, urheilukentät jne.**
- Yhteiskuntaan kuuluu **politiikka**: ne ihmiset, jotka hallitsevat ja päättävät asioista

2. Joka maassa on yhteiskunta

- Suomessa on *suomalainen* yhteiskunta
- Ruotsissa on *ruotsalainen* yhteiskunta
- Venäjällä on *venäläinen* yhteiskunta

3. Suomessa puhutut kielet

Suomi on **kaksikielinen** maa.

Suomen **viralliset** kielet ovat *suomi* ja *ruotsi*. Tämä tarkoittaa, että ihmiset voivat esimerkiksi opiskella suomen kielellä tai ruotsin kielellä. Viranomaisten on osattava molempia kieliä.

Yli 86 prosenttia ihmisistä puhuu suomea äidinkielenä. Noin 5,2 prosenttia ihmisistä puhuu ruotsia äidinkielenä.

Yli 8,3 prosenttia ihmisistä puhuu jotain muuta kieltä, esimerkiksi *venäjää, viroa* ja *arabiaa*. Monet suomalaiset puhuvat myös erilaisia **murteita** eri puolella Suomea, esimerkiksi Savon murretta, Hämeen murretta jne.

murre: *minä > mä > mää > mie*

SANOJA

murre
prosentti %
virallinen
viranomaiset
yhteiskunta
äidinkieli

TEHTÄVIÄ

1. Mikä on yhteiskunta?

- Yhteiskuntaan kuuluu kaikki ihmiset, jotka
- Yhteiskuntaan kuuluu kaikki talot,
- Yhteiskuntaan kuuluu politiikka:

2. Joka maassa on yhteiskunta

- Suomessa on
- Ruotsissa on
- Venäjällä on

3. Onko asia oikein (O) vai väärin (V). Laita **O** tai **V**.

- a) Suomi on yksikielinen maa.
- b) Suomen kieltä puhuu yli 90% Suomen asukkaista.
- c) Ruotsin kieltä puhuu vähän yli 5 % Suomen asukkaista.
- d) Suomessa on monta murretta.
- e) Viranomaisten on autettava ihmisiä ruotsiksi ja suomeksi.

2. Erilaiset perheet Suomessa

Suomessa on **monenlaisia** perheitä. Perheessä voi olla kaksi ihmistä tai paljon ihmisiä.

Tässä mennään naimisiin. Tämä on hääpari.

Aviopari on kaksi ihmistä, jotka ovat **naimisissa**. Naimisissa voi olla nainen+mies, nainen+nainen tai mies+mies.

Avopari on kaksi ihmistä, jotka asuvat yhdessä, mutta eivät ole naimisissa. He voivat olla nainen+mies, nainen+nainen tai mies+mies.

Ydinperhe on vanhemmat + lapset. Lapsia voi olla yksi tai monta.

Yksinhuoltajaperhe on perhe, jossa on lapset ja yksi vanhempi

Yhteishuoltajuus tarkoittaa, että vanhemmat ovat **eronneet** ja asuvat eri osoitteissa. Lapset asuvat vuorotellen molempien vanhempien luona

Suurperhe on perhe, jossa on vanhempien ja lapsien lisäksi esimerkiksi isovanhemmat tai täti tai setä.

Uusperhe on perhe, jossa vanhemmalla on lapsia toisen ihmisen kanssa. Nämä lapset asuvat myös vanhemman uudessa perheessä. Esim. isä + isän lapset + äiti + äidin lapset (lapsilla on eri vanhemmat).

Sateenkaariperhe on perhe, jossa on lapset ja kaksi äitiä tai kaksi isää.

Lapsiperheet

Lapsiperhe on perhe, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi

Lapsiperheet	Yhteensä	1 lapsi	2 lasta	3 lasta	4+ lasta
2000	612 627	268 369	230 758	85 025	28 475
2010	582 360	254 551	222 596	76 860	28 353
2021	553 613	238 496	218 171	70 017	26 929
2021, %	100	43,1	39,4	12,6	4,9

Perheet 2020

Perhetyypit	Kaikki perheet	Perheen keskipaino
Yhteensä	1 467 653	2,7
Avioparit ¹⁾ ja lapsia	387 981	4,0
Avoparit ²⁾ ja lapsia	123 544	3,7
Äiti ja lapsia	152 417	2,6
Isä ja lapsia	34 275	2,3
Avioparit ¹⁾ , ei lapsia	539 038	2,0
Avoparit, ei lapsia, puoliset eri sukupuolta	230 398	2,0

TEHTÄVÄ 1: Katso taulukkoa (Perheet 2020) yllä ja kerro:

- Minkälaisia perheitä oli **eniten**?
- Minkälaisia perheitä oli **vähiten**?
- Suomessa oli avioparia, joilla ei ole lapsia.
- Suomessa oli avoparia, joilla ei ole lapsia.
- Suomessa oli yksinhuoltajaäitejä.
- Suomessa oli yksinhuoltajaisiä.

TEHTÄVÄ 2: Minkälaisia perheitä Suomessa on?

a) Aviopari

=
.....

b) Avopari

=
.....

c) Ydinperhe

=

d) Yksinhuoltajaperhe

=

e) Yhteishuoltajuus

= Vanhemmat ovat
.....
Lapset asuvat
.....

f) Suurperhe

=

g) Uusperhe

=
.....

h) Sateenkaariperhe

= Perhe, jossa on
.....

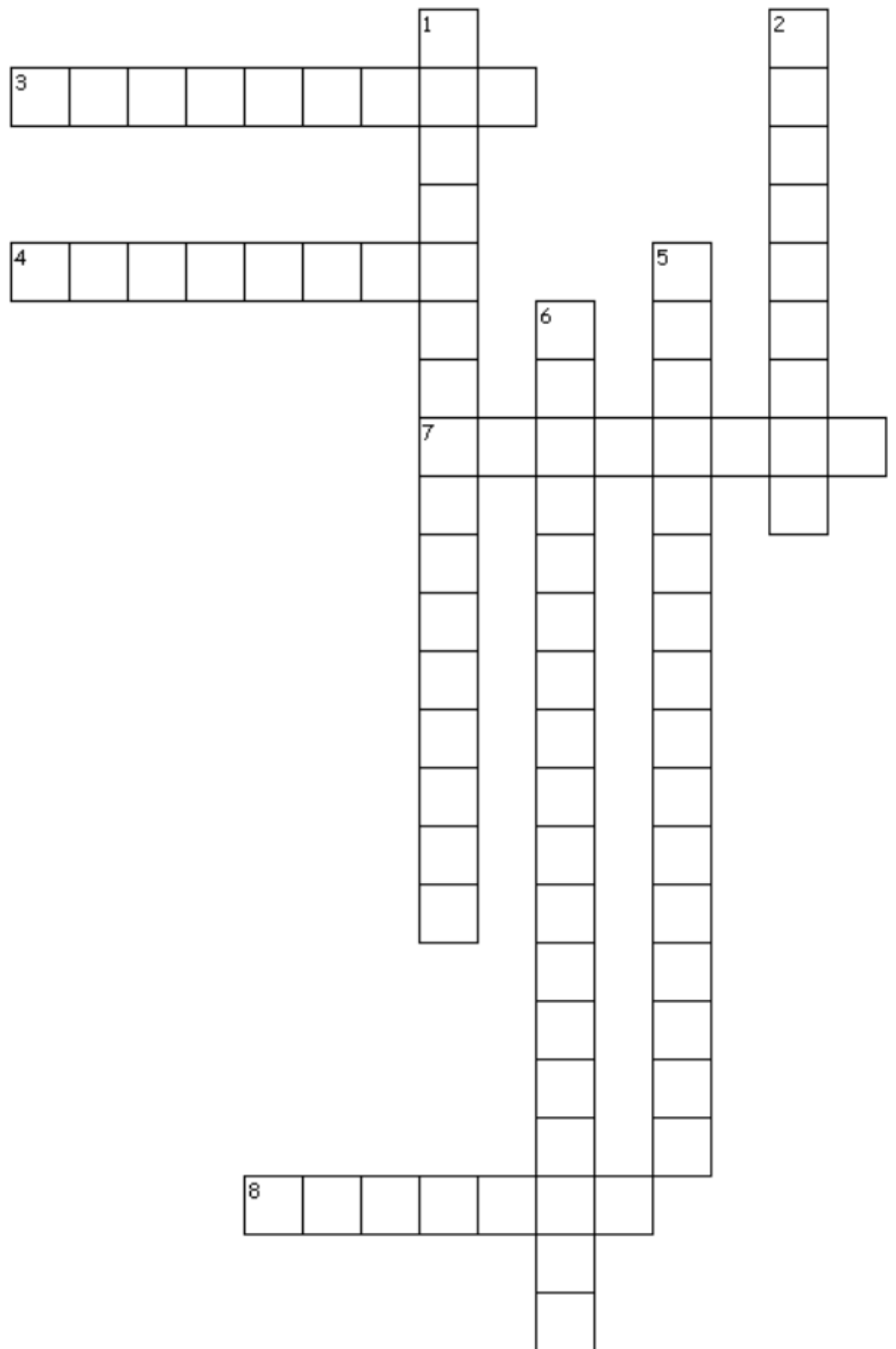
TEHTÄVÄ 3: Kirjoita erilaisten perheiden nimet ristikkoon: lue teksti uudelleen monisteesta

Vaaka

3. Vanhemmat + lapset
4. Pariskunta, joka on naimisissa
7. Esim. isä + isän lapset + äiti + äidin lapset (lapsilla on eri vanhemmat)
8. Pariskunta, joka asuu yhdessä, mutta ei ole naimisissa

Pysty

1. Vanhemmat ovat eronneet ja asuvat eri osoitteissa, lapset asuvat vuorotellen molempien vanhempien luona
2. Esim. vanhemmat + lapset + isovanhemmat
5. Perhe, jossa on lapset + kaksi äitiä tai kaksi isää
6. Perhe, jossa on lapset ja yksi vanhempi

3. Tasa-arvo Suomessa

Tasa-arvo on tärkeä asia Suomessa. Tasa-arvo tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia. Vaikka ihminen on vanha tai nuori, mies tai nainen, kristitty tai muslimi, ovat kaikki yhtä tärkeitä ja samanarvoisia.

1. Tasa-arvo ja sukupuoli

- Suomessa miehet ja naiset ovat tasa-arvoiset
- Perheessä isä ja äiti päättävät asioista yhdessä

2. Tasa-arvo koulussa ja töissä

- Koulussa tytöt ja pojat opiskelevat samalla tavalla
- Mies ja nainen saavat samasta työstä samaa palkkaa

3. Tasa-arvo ja politiikka

- Eduskunnassa on rikkaita ja köyhiä kansanedustajia
- Nainen tai mies voi olla esim. presidentti

TEHTÄVÄ 1. Täydennä

a. Tasa-arvo ja sukupuoli

- Suomessa
- Perheessä

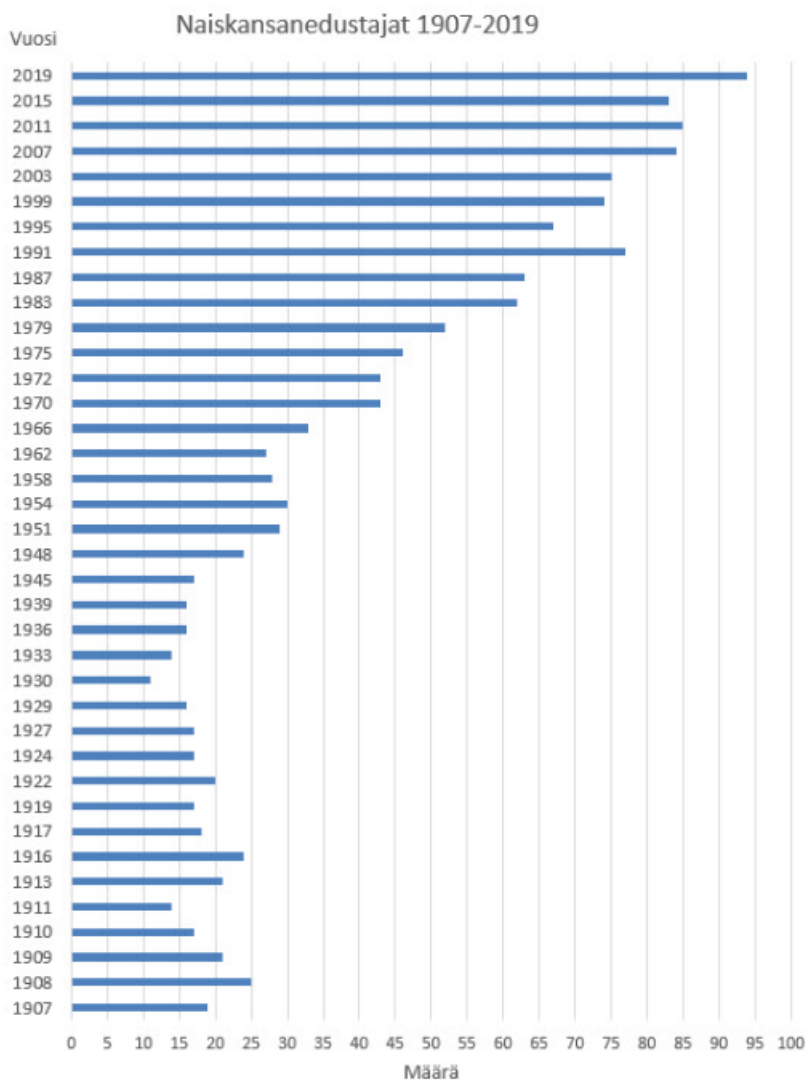
b. Tasa-arvo töissä ja koulussa

- Koulussa
- Mies ja nainen

c. Tasa-arvo ja politiikka

- Eduskunnassa
- Nainen tai mies

Naiskansanedustajien määrät vuosina 1907–2019

lähde: <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/naisten-aanioikeus-110-vuotta/Sivut/naiset-kansanedustajina.aspx>

Kysymyksiä kuviosta

1. Kuinka paljon kansanedustajia eduskunnassa oli eri vuosina? **Täydennä.**

- a) Vuonna 1907 eduskunnassa oli noin naiskansanedustajaa.
- b) Vuonna 1907 eduskunnassa oli noin mieskansanedustajaa.
- c) Vuonna 1975 eduskunnassa oli noin naiskansanedustajaa.
- d) Vuonna 2015 eduskunnassa oli noin mieskansanedustajaa.

2. Minä vuonna naiskansanedustajia oli **eniten**?

3. Minä vuonna naiskansanedustajia oli **vähiten**?

4. Suomen laki

Suomessa ihmisten täytyy noudattaa **lakia**. Lait ovat **sääntöjä**.

Lait kertovat, mitä yhteiskunnassa **saa tehdä** (lupa) ja mitä **ei saa tehdä** (kielletty).

Jokaisen ihmisen täytyy noudattaa lakia samalla tavalla. Laki on sama kaikille ihmisille:

kaikki rikkaat ja köyhät, naiset ja miehet, työntekijät ja ministerit noudattavat lakia.

Suomessa laki antaa ihmisille paljon **oikeuksia**. **Oikeus** tarkoittaa, että on lupa tehdä jotakin.

Jokaisella ihmisellä on esimerkiksi oikeus liikkua vapaasti Suomessa. Suomessa on myös **sananvapaus**. Sananvapaus tarkoittaa, että ihminen voi puhua, mitä hän haluaa.

Laki määrää myös paljon **velvollisuuksia**. **Velvollisuus** tarkoittaa, mitä ihmisen täytyy tehdä (pakko). Suomessa ihmisillä on esimerkiksi velvollisuus **maksaa veroja**.

Kaikilla ihmisillä on myös **auttamisvelvollisuus**. Auttamisvelvollisuus tarkoittaa, että sinun täytyy auttaa ihmisiä, jos on onnettomuus tai hätä.

Jos ihminen tekee jotain, mikä on laissa kiellettyä, se on **rikos**. Esimerkiksi jos varastaa tai lyö toista ihmistä, se on rikos. Ensin **poliisi** tutkii, mitä tapahtui ja kuka teki väärin.

Sen jälkeen käräjäoikeus antaa **tuomion**, esimerkiksi **sakko** tai **vankila**. Tuomio on **rangaistus**, ja laki sanoo, mikä **rangaistus** täytyy antaa.

Laki muuttuu, kun yhteiskunta muuttuu. Ennen lapsen vanhempi sai lyödä lasta, jos lapsi teki väärin. Nyt laki sanoo, että lapsia ei saa lyödä.

SANOJA:

laki
oikeus
rangaistus
tuomio
velvollisuus

TEHTÄVÄ 1: Yhdistä viivalla asiat.

liikkuminen vapaasti

sananvapaus

VELVOLLISUUS

verojen maksaminen

OIKEUS

lakien noudattaminen

auttamisvelvollisuus

TEHTÄVÄ 2. Täydennä lause

a) Rikos on

.....

.....

b) Tuomio on

.....

.....

5. Liikenneturvallisuus

Liikenteessä on säännöt. Ne ovat laissa. Laki sanoo, miten liikenteessä toimitaan.

Tehtävä 1. Miksi liikenteen säännöt ovat tärkeitä?

Tehtävä 2. Kirjoita, **mitä** liikennemerkkejä **tarkoittavat**.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

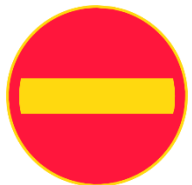
.....

.....

.....

.....

.....

.....

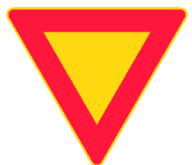
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SANOJA:

liikennemerkki, liikennemerkkit

sääntö, säännöt

turvallisuus

TEHTÄVÄ: Mikä **liikenneväline** on kuvassa?

.....

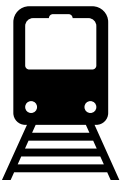
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Suomen ja ihmisten turvallisuus

Ihmisen elämässä on monta erilaista **uhkaa**. Uhka tarkoittaa asiaa, joka on vaarallinen omalle elämälle, terveydelle tai omaisuudelle. Uhka voi koskettaa yhtä ihmistä, montaa ihmistä, koko Suomea tai koko maapalloa.

Suomessa on mietitty erilaisia uhkia. Uhkia on yritetty torjua (=estää, ottaa pois). Uhkiin on myös varauduttu (= on mietitty, mitä tehdään).

Mikä uhka?

tapaturma
onnettomuus (esim. liikenne)
rikollisuus (esim. väkivalta)
terrorismi
ympäristöongelmat
tarttuvat taudit (esim. korona)
tietokonevirukset
sota (esim. Ukrainan sota, Syyrian sisällissota)

Ketä koskettaa? Kuka on kohde?

ihminen
Suomi
maailma

Kuka uhkaan vastaa? (Kuka auttaa? Kuka estää /torjuu?)

poliisi
pelastuslaitos:
ambulanssi
palokunta
rajavartiolaitos
puolustusvoimat (= armeija)

TEHTÄVÄ: Kirjoita viivalle uhka.

Mikä uhka?

Ketä koskettaa?

Kuka uhkaan vastaa?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Asuminen

Kaikki Suomessa asuvat jossakin **kunnassa**. Suuria kuntia sanotaan kaupungeiksi. Meidän koulumme on kunnassa (kaupunki).

Kunnat pitävät huolta sinulle tärkeistä palveluista. Nyt tärkeitä palveluja tekevät myös hyvinvointialueet. Helsinki on oma hyvinvointialue.

Kunta (tai hyvinvointialue) pitää huolta esimerkiksi:

.....

.....

.....

.....

Suomessa on erilaisia **asumismuotoja**.

Vuokra-asuminen tarkoittaa, että sinä et itse omista asuntoa, vaan sinun pitää maksaa joka kuukausi Vuokra-asunnon voi saada kunnalta tai yksityiseltä vuokranantajalta. Kunnan vuokra-asunto on yleensä halvempi.

Jos asut vuokralla, sinun pitää tehdä **vuokrasopimus**. Se voi olla **määräaikainen** tai **toistaiseksi** voimassa oleva.

Määräaikainen sopimus

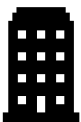
Toistaiseksi voimassa oleva
sopimus

Omistusasuminen tarkoittaa, että sinä omistat itse asunnon ja sinä et maksa vuokraa. Sinun pitää kuitenkin maksaa

Omistusasunnot maksavat paljon ja yleensä pitää ottaa pankista lainaa jos haluaa ostaa sellaisen.

.....

.....

8. Oma talous

TALOUS TARKOITTAÄ RAHAN KÄYTTÄMISTÄ

Minkä maan raha tämä on?

- on sinun oma talous ja on koko Suomen talous
- mistä rahaa tulee
- minne rahaa menee

Tehtävä: Tulot ja menot (rahaa tulee ja rahaa menee)

TULOT: Kirjoita, kuinka paljon rahaa sinä saat joka kuukausi.

	Käännä sana sinun äidinkielelle	Kuinka monta euroa kuukaudessa?
Palkka		€
Yrittäjätulo		€
Eläke		€
Asumistuki		€
Elatusapu tai elatustuki		€
Lapsilisä		€
Opintotuki		€
Sairauspäiväraha		€
Toimeentulotuki		€
Työttömyyskorvaus		€
Äitiyspäiväraha		€
Vanhempainraha		€
Muu tulo tai tuki		€
YHTEENSÄ		€

MENOT:

Kirjoita, kuinka paljon rahaa sinä maksat joka kuukausi.

	Käännä sana sinun äidinkielelle	Kuinka monta euroa kuukaudessa?
Ruoka ja juoma kotona		€
Ravintola		€
Vuokra tai vastike		€
Sähkö ja lämmitys		€
Vesi		€
Vaatteet		€
Terveys		€
Julkinen liikenne		€
Auto		€
Puhelinlasku		€
Internet		€
Televisio		€
Lapsen päivähoito		€
Vakuutus		€
Huonekalut		€
Hygienia		€
Vaatteet ja kengät		€
Vapaa-aika ja virkistys		€
Säästäminen		€
Lainat		€
Muu meno		€
YHTEENSÄ		€

9. Oma työnteko

Mikä on työn vastakohta?

Kirjoita pitkä teksti.

Oletko sinä nyt töissä?

Mitä työtä sinun sukulaiset tekevät sinun kotimaassa?

[illegible]